

● La mal anomenada reforma del “xec escolar” a Suècia

Resposta a Jordi Pujol i a Artur Mas

per Vicenç Navarro

Catedràtic de Polítiques Públiques de la Universitat Pompeu Fabra i assessor del Govern suec

El context polític i econòmic de les reformes educatives

A finals de la dècada dels anys vuitanta i principis dels anys noranta, Suècia va experimentar una greu crisi econòmica. La desocupació va passar de ser l'1,8% de la força laboral l'any 1990 al 9,3% l'any 1993, i al 10,1% el 1997, el major percentatge de desocupació que aquell país havia aconseguit des de la Gran Depressió (que havia afectat tot el món capitalista en els anys trenta). Aquest creixement sobtat de la desocupació va ser interpretat per pensadors liberals com a resultat de l'esgotament de l'economia sueca, ofegada per una elevada despesa pública que ells consideraven excessiva i que, segons ells, frenava el creixement econòmic del país. Segons xifres de l'EUROSTAT (l'agència estadística de la Unió Europea), a principis dels anys noranta Suècia tenia una despesa pública total equivalent al 68% del PIB (la mitjana dels països de la UE dels 15 era el 53% del PIB, i el d'Espanya era només un 44% del PIB), xifra considerada responsable del col·lapse econòmic d'aquell país.

Aquesta interpretació de la crisi econòmica sueca apareix, per exemple, en l'informe *Estudi del benestar als països escandinaus*, publicat pel Centre d'Estudis Jordi Pujol. En el pròleg d'aquest informe, el qui va ser president de la Generalitat de Catalunya, el Sr. Jordi Pujol, escriu “tant l'economia com determinats aspectes del seu model social van entrar en crisi des dels volts de 1980 fins a principis dels anys noranta. Per una banda va tenir lloc una caiguda molt greu de l'economia i una format pujada de l'atur. Per

altra banda, la impossibilitat de cobrir les despeses que comportava el seu model social. Finalment, van interveni-hi falles de caràcter cívic, fruit de la difuminació del sentit de la responsabilitat en un sistema que donava tantes seguretats.” (pàgina 11). Tot això va exigir que s'apliquessin reformes profundes (entre elles educatives), les quals, segons Jordi Pujol, van incloure una disminució d'alguns drets socials, disminució necessària per a sostenir el sistema, disminució detallada en les contribucions d'altres dos autors de l'informe, el Sr. Josep Maria Seritje i Roca, col·laborador del Centre d'Estudis Jordi Pujol, i el Sr. Mauricio Rojas, diputat del Partit Liberal del Parlament Suec (el qual, per cert, atribueix la considerable expansió de l'estat de benestar suec al paternalisme inherent en la monarquia sueca i a la pobresa de la societat civil en aquell país¹. Aquests autors assenyalen que aquestes reformes van incloure un descens dels impostos, un descens de la despesa pública, una privatització en el finançament i en la gestió dels serveis públics, i una reducció de prestacions i beneficis socials, reformes que van salvar -segons ells- l'estat de benestar i l'economia sueca.

L'evidència existent qüestiona, això no obstant, aquesta interpretació liberal de la crisi econòmica sueca. Però abans que res voldria aclarir dos punts.

¹ Segons Rojas “A Suècia mai existís una societat civil realment independent...i que va ser l'inici d'una tradició d'intervenció i paternalisme estatal (iniciada pel Rei Gustau I (1523-1560) que serà decisiva en la constitució de l'Estat benefactor del segle XX.” (Pàgina 49).

Un és que, en contra de l'assumida pobresa de la societat civil, atribuïda a aquell país pel diputat liberal Mauricio Rojas, Suècia ha tingut i continua tenint una de les societats civils més desenvolupades d'Europa, tal com documenta el professor Goran Therborn en el seu llibre *Survey of Europe* (1996). Té una vida associativa molt viva, un indicador de la qual és que quasi el 80% de la força laboral està sindicalitzada i el 68% de la població adulta (un dels percentatges més alts de l'Europa Occidental) pertany a alguna associació. El segon punt que requereix un aclariment és que l'elevada extensió de l'estat de benestar suec es deu primordialment a la fortalesa del moviment socialdemòcrata. Suècia és el país europeu que ha estat governat per la socialdemocràcia durant un major període de temps. Des de la II Guerra Mundial, el partit socialdemòcrata suec havia governat durant la majoria del període 1945-1990, en solitari o en aliança amb altres partits. Una característica d'aquests governs va ser tenir una despesa pública elevada durant la major part dels anys que va governar. No sembla lògic o raonable assumir, per tant, que un creixement lent d'una elevada despesa pública creés tanta crisi i tan sobtadament. En realitat, la crisi econòmica va tenir poc a veure amb l'extensió de la despesa pública. Va tenir a veure primordialment amb dues causes exògenes, no endògenes a l'economia sueca. Una va ser el *col·lapse de la Unió Soviètica* que va ocórrer en aquells anys i que va afectar enormement el creixement econòmic dels seus veïns, com ara Suècia i Finlàndia, que van disminuir espectacularment el comerç exterior d'aquests països amb aquell país. L'altra causa exògena va ser la *reunificació alemanya* i l'espectacular creixement dels interessos dels diners alemanys, el marc alemany, a fi d'atraure capital a Alemanya amb el qual finançar la reconstrucció de l'Alemanya de l'Est. Aquesta puja d'interessos va afectar especialment les monedes que tradicionalment estaven relacionades amb el marc alemany, com ara la corona sueca (la puja d'interessos va afectar també moltes altres economies europees, inclosa l'espanyola). Aquestes dues situacions excepcionals i imprevisibles (pel seu caràcter polític) van ser responsables de la gran crisi econòmica sueca, causa del gran creixement de la desocupació.

Com no podia ser d'una altra manera, la crisi va dificultar el manteniment de l'elevada despesa pública social que caracteritzava a l'estat de benestar suec. La crisi econòmica va ser també responsable

que el Partit Socialdemòcrata perdés les eleccions de l'any 1991, i que fos substituït per una coalició de dretes, liderada pel Partit Liberal, el qual va respondre a la crisi econòmica amb un retall de la despesa pública social, inclosa la despesa pública educativa (Björklund, A. T'all *The Market comes to Education 'in' Sweden*. Russell Sage Foundation. 2005, pàg. 20), i amb una descentralització en la gestió financera del sistema educatiu públic, el qual havia estat ja descentralitzat en la seva gestió administrativa el 1989 pel govern socialdemòcrata. A causa d'aquesta descentralització, les escoles van passar d'estar gestionades pel govern central a ser-ho pels governs locals i municipals. El govern liberal va expandir aquesta descentralització de la gestió incloent també una descentralització del finançament de les escoles públiques. A partir d'aleshores, el govern central pagava una quantitat fixa als municipis deixant que fossin aquests els que gestionessin les reduccions significatives de la despesa pública educativa. Com ha comentat més d'un observador, aquesta descentralització financera era una manera de traslladar al poder local la impopularitat que aquests retalls de la despesa pública educativa poguessin generar.

A fi de fer aquestes reformes de descentralització financera atractives als municipis, l'aportació de fons estatals als municipis va deixar de ser "finalista"; és a dir, els municipis podien a partir d'aleshores gastar-se aquests fons en altres capítols (com ara, per exemple, serveis domiciliaris a persones dependents) en compte d'escoles, si així ho desitjaven. D'altra banda, i a fi de fer les reformes més acceptables a les escoles públiques, se'ls va permetre a aquestes demanar diners als pares per complementar els fons públics que l'escola pública rebia. Un altre element important de la reforma va ser la introducció de les escoles privades (alguna d'elles amb ànim de lucre) dins del sistema públic. Les famílies podien triar on enviar els seus fills: bé a les escoles públiques o a les privades, que eren ambdues finançades segons el nombre d'alumnes. Aquesta última reforma s'ha anomenat erròniament la reforma del "xec escolar", assumint equivocadament que l'estat paga una quantitat –un xec– a les famílies amb el qual aquestes paguen la matrícula de l'escola a què volen enviar els seus fills. El senyor Artur Mas, dirigent de CIU, ha proposat la introducció del xec escolar al sistema educatiu públic català, citant l'experiència sueca com el seu punt de referència. En realitat aquesta proposta d'establir un xec familiar amb el qual les

famílies catalanes pagarien la matrícula de les escoles que triessin s'ha convertit en una proposta central de la candidatura del Sr. Artur Mas a la presidència de la Generalitat de Catalunya en les pròximes eleccions del primer de novembre d'enguany. A Suècia, això no obstant, no hi ha "xec familiar"; és el municipi el que paga a les escoles, siguin aquestes públiques o privades, una quantitat per alumne, i s'estableix una certa competitivitat entre escoles per atraure alumnes. La reforma va transformar així el sistema educatiu suec en un sistema mixt públic/privat, tal com ja existia a Catalunya, encara que hi ha notables diferències entre el sistema educatiu reformat a Suècia i el sistema educatiu català, que detallaré més endavant. Aquí voldria aclarir que el meu coneixement de les realitats sueques i catalanes deriva no solament dels meus coneixements en matèria de polítiques públiques i socials, i d'haver viscut i treballat en ambdós països (assessorant els governs suec i català), sinó també de tenir membres de la meua família sueca i catalana que assisteixen a les escoles públiques sueques i catalanes, la qual cosa m'ha permès conèixer el tema no només com a expert, sinó també directament a través de la meua experiència familiar.

Característiques del sistema educatiu suec

El sistema educatiu suec s'ha caracteritzat per promoure la igualtat d'oportunitats i la igualtat de resultats d'alta qualitat. Abans de les reformes, totes les escoles seguien un currículum semblant definit a nivell central pel govern suec. S'invertien més recursos per a aquells estudiants que tenien necessitats específiques (definites pel govern central) com ara estudiants amb dificultats o discapacitats o fills d'immigrants. Una altra característica del sistema educatiu suec ha estat el seu inici en una edat molt primerenca. Hi ha una extensíssima xarxa d'escoles d'infància que atenen els nens a partir del primer any de vida. Aquestes escoles d'infància són de molt alta qualitat, subvencionades per les autoritats públiques; encara que els pares paguen una matrícula que cobreix del 15 al 20% del cost d'educar un nen i varia entre un municipi i un altre. Aquestes escoles d'infància estan obertes tot l'any i la majoria d'hores durant el dia. Aquesta extensa xarxa explica que l'escola primària obligatòria s'iniciï als 7 anys, edat més tardana que la mitjana de la UE-15. L'escola primària dura nou anys. En acabar l'educació primària obligatòria, l'alumne continua tres anys més a l'escola secundària, fins als dinou

anys, quan van (aquells que ho desitgen) a l'educació terciària, és a dir, a la formació professional o a la universitat. El 43% dels graduats de secundària van a la terciària.

El 1992, el nou govern liberal va publicar un informe d'una comissió nomenada pel Govern, liderada per l'economista Lindbeck². La Comissió Lindbeck va liderar un atac contra les escoles públiques, a les quals va criticar de ser de baixa qualitat, i assenyalava d'una altra banda que el nombre d'alumnes per classe era irrellevant, que el descens de la despesa pública educativa no havia d'afectar negativament la qualitat de les escoles públiques, conscient que la reducció de la despesa pública (que Lindbeck aconsellava) implicaria un augment del nombre d'alumnes per classe. En realitat Lindbeck va afavorir l'augment d'alumnes per classe, així com donar més feina als estudiants per a casa seva. Va atribuir el que ell i la seva comissió van definir com a baixa qualitat de les escoles públiques a causa de l'escassa exigència que exercien els mestres sobre l'alumnat.

En resposta a la Comissió, el govern liberal va descentralitzar el finançament i la gestió de les escoles públiques als municipis, accentuant que aquests no podien discriminar les escoles privades, pagant-los la mateixa quantitat per alumne que a les escoles públiques. Els pares podien triar les escoles i les escoles podien triar els alumnes, segons el criteri que desitgessin (expedient acadèmic o altres criteris). Aquesta descentralització va anar acompanyada d'un descens del subsidi públic a totes les escoles, amb la qual cosa aquestes van tenir menys recursos. En conseqüència, el nombre d'estudiants per mestre va pujar d'11/1 el 1991 a 13/1 el 1997. És interessant observar que el govern liberal va fer aquestes reformes davant el supòsit que l'escola pública heretada del govern socialdemòcrata era deficient, percepció avalada per informes publicats per la Comissió Lindbeck, que indicaven que la força de treball estava poc formada i poc educada en comparació amb altres països, i això com a conseqüència del que la Comissió considerava com una escola pública deficient. Aquests estudis van ser desacreditats, això no obstant,

² Lindbeck va ser president per molts anys, de la Comissió que atorga els premis Nobel de Economia, donats no per la Fundació Nobel, com els famosos Premis Nobels, sinó pel Banc de Suècia, de marcat caràcter liberal, això explica que durant la seva presidència la major part dels premis Nobels de Economia fossin liberals. El tall liberal tan marcat de la Comissió Nobel d'economia va originar una protesta internacional que va forçar la dimissió de Lindbeck.

per l'informe de l'*International Adult Literacy survey*, publicat el 1995, que va mostrar que el grau de coneixement de la població adulta sueca (en coneixements de llenguatge i narrativa, així com en àrees de coneixement matemàtic i coneixement científic) eren molt satisfactòria (millor que la mitjana dels països de l'OCDE) i el que era fins i tot més important, els adults que estaven pitjor valorats comparaven molt favorablement amb els homologables a d'altres països. Altres estudis internacionals han mostrat també que l'escola pública sueca gaudeix de gran qualitat. Segons l'informe *PISA* de l'any 2000, els escolars suecs de quinze anys tenien millor coneixement acadèmic que la mitjana dels països de l'OCDE, i el mateix va ocórrer a l'informe *PISA* de l'any 2003, que va analitzar el coneixement matemàtic i científic. Els mateixos resultats s'han documentat entre els graduats de les escoles secundàries sueques. Així, l'informe *TIMS 1995 (Third International Mathematics and Science Study)* va assenyalar que els graduats suecs estaven entre els millors graduats en matemàtiques i ciències a nivell internacional.

Però una altra dimensió que caracteritza el sistema públic escolar suec és, a més de la seva qualitat, l'escassa variabilitat en la qualitat de les escoles. Només Islàndia tenia menys variabilitat que Suècia. La distància en el coneixement acadèmic entre els millors i els pitjors estudiants i la distància de qualitat entre les "millors" i les "pitjors" escoles era la més baixa de la Unió Europea i de l'OCDE. Com a conseqüència d'aquests dos factors -alta qualitat i escassa variabilitat-, els pitjors alumnes suecs estan molt per damunt dels pitjors alumnes d'altres sistemes escolars i estan molt per damunt dels estudiants pitjors dels EUA. Aquesta escassa variabilitat de coneixements explica, en part, la limitada variabilitat de qualificacions i salaris en el mercat de treball suec.

Una altra característica del sistema educatiu suec públic ha estat la d'oferir una major igualtat d'oportunitats als seus estudiants que l'oferida pel sistema educatiu d'altres països de l'OCDE, que permet una major mobilitat social ascendent que a d'altres països. Fills de treballadors no qualificats tenen majors possibilitats d'aconseguir bons llocs de treball a Suècia que en altres països, i molt més que als EUA (país erròniament definit per pensadors liberals com el país de la igualtat d'oportunitats). No cal ni dir-ho que molts altres factors intervenen

per aconseguir aquesta mobilitat social ascendent, a més de l'educació. Però l'evidència mostra que aquesta contribueix de manera significativa a aquesta mobilitat social.

Conseqüències de la reforma educativa de 1992

És difícil avaluar l'impacte d'aquestes reformes per diverses raons. Una d'elles és que es van fer diverses reformes al mateix temps (disminució de la despesa pública, introducció d'escoles privades, augment de la competitivitat i capacitat d'elecció, canvi de criteri d'admissió d'estudiants per part de les escoles i altres), amb la qual cosa és difícil de poder desglossar les causes dels canvis que hagin pogut ocórrer. Una altra raó per la qual és difícil l'avaluació d'aquestes reformes és que hi ha hagut diversos canvis dins de les reformes segons el govern existent a Suècia. Així, el govern socialdemòcrata va eliminar més tard el pagament a les escoles privades per part de les famílies, descoratjant a la vegada el criteri de selecció d'alumnes per part de les escoles (que continua sent potestat del govern local). A aquestes dificultats s'afegeix encara una altra tercera, que és la dificultat d'avaluar l'educació. Si s'avalua aquesta per mitjà del coneixement acadèmic en matèries i temes curriculars, llavors l'avaluació ha de fer-se després d'un període que hagi permès donar aquest coneixement entre els alumnes. Si l'indicador és la posició dels estudiants en el mercat de treball després de graduar-se, llavors aquesta avaluació ha de fer-se anys després de la reforma i veure'n l'impacte en el mercat de treball.

De totes maneres, s'hi poden fer algunes observacions, i una d'elles és que la motivació de les reformes no era primordialment millorar l'educació tal com va anunciar el govern liberal. En realitat, el nivell escolar era ja molt elevat a Suècia. El motiu de la campanya de descrèdit de l'escola pública iniciada per la *Comissió Lindbeck* era l'intent del govern liberal de privatitzar el sistema públic i dualitzar l'ensenyament per classe social. El caràcter ideològic de la reforma era evident en les proclames del govern liberal. És més, aquesta privatització era també un intent d'aconseguir més recursos privats, a partir de la disminució de la despesa pública. Una conseqüència d'això últim va ser l'augment del nombre d'alumnes per classe, tal com he assenyalat anteriorment, que va tenir dues conseqüències immediates: una va ser el deteriorament de les condicions laborals dels

mestres, que es va traduir en un increment de les baixes laborals degudes a l'estrès entre el professorat. Una altra va ser la disminució del coneixement adquirit pels fills d'immigrants, que van ser els més perjudicats amb aquesta política d'augmentar el nombre d'alumnes per classe. No hi ha evidència, això no obstant, que l'augment de la grandària de les aules afectés el coneixement acadèmic de la majoria d'estudiants.

Una altra situació nova va ocórrer en la regió d'Estocolm (governada llavors pels partits conservadors i liberals), on el criteri de selecció d'estudiants per part d'algunes escoles va ser l'expedient acadèmic. Amb aquesta mesura es va alterar la diversitat social que havia caracteritzat l'escola sueca. Aquestes escoles privades, pel fet de seleccionar per expedient acadèmic, seleccionaven també indirectament pel nivell educatiu dels pares, perquè eren nens de famílies amb alt nivell educatiu les que tenien millor expedient acadèmic. El millor indicador de coneixement acadèmic dels estudiants d'aquestes escoles no es deu en si a l'escola, sinó a la concentració en alumnat de famílies de major educació i major nivell de renda. Aquestes escoles, en demanar aportacions privades als pares tenien també majors recursos. D'aquí que el govern socialdemòcrata hagi eliminat aquestes aportacions en els municipis on governava.

D'altra banda, no s'ha pogut veure encara l'impacte que aquestes escoles privades han tingut en la resta de les escoles públiques. Les escoles privades estan ubicades majoritàriament en les zones urbanes i dins d'aquestes, en les zones més benestants, encara que hi ha també un gran nombre d'excepcions. Avui, aproximadament el 7,7% de tots els nens suecs van a escoles privades, xifra que s'ha incrementat ràpidament durant els últims anys (del 2% el 1992 al 7,7% el 2001). Quasi el 20% d'aquestes escoles privades són escoles religioses; el 32% segueixen un mètode pedagògic propi (com el Montessori), i el 44% són generals (com les escoles públiques). Això no obstant, a les escoles públiques és on la capacitat d'elecció ha sigut més accentuada. La gran majoria de famílies sueques envien els seus fills a les escoles públiques, bé per elecció, bé per falta de disponibilitat i accés a les escoles privades. En aquest aspecte hi ha hagut més canvis d'una escola pública cap a una altra escola pública que d'una escola pública cap a una privada. Aquest canvis, això no obstant, han sigut menors.

La gran majoria de famílies envien els seus fills a les escoles públiques més pròximes. En situacions d'igualtat de condicions, l'escola pública ha d'acceptar els estudiants de la zona més pròxima.

En la mesura que les famílies poden triar les escoles (siguin aquestes públiques o privades) aquestes reformes han estat populars (encara que el partit liberal va ser derrotat a les urnes només un any després d'iniciar-se les reformes), la qual cosa explica que el partit socialdemòcrata respectés el principi d'elecció iniciat a les reformes de 1992, mantenint també les escoles privades. Ara bé, va intentar introduir polítiques públiques que van diluir la dualització educativa per classe social que es va establir amb la privatització de l'ensenyament, com ara eliminar el sistema de contribucions privades i el criteri de selecció dels estudiants per part de les escoles privades.

Rellevància per a Catalunya

Un aspecte positiu de les reformes, realitzat ja l'any 1989 pel govern socialdemòcrata, va ser la descentralització en la gestió, de manera que les escoles públiques van passar a ser gestionades pels municipis, tal com el Pacte del Tinell (el document més progressista que Catalunya ha tingut en els últims setanta anys) va proposar. Crec molt aconsellable que es vagi cap a la municipalització de l'estat de benestar, inclosa la gestió de les escoles pels municipis grans o per mancomunitats de municipis petits (dins d'un marc autonòmic i amb un contingut acadèmic definit a nivell autonòmic). Aquesta descentralització podria incloure també la descentralització financera rebent les escoles un tant per alumne, segons una fórmula transparent que fos sensible a les necessitats i peculiaritats de cada alumne i de cada escola.

D'altra banda, les reformes del govern liberal eren molt semblants a les polítiques seguides pel govern de CIU. Una de les diferències és que la gran majoria de les escoles privades a Catalunya (que gestiona directament o indirectament l'Església) són escoles concertades amb el sector públic. Aquestes escoles privades estan pagades en teoria (encara que no en la pràctica) pel nombre d'alumnes que tenen, tal com passa a Suècia. El sistema de concerts, això no obstant, ha sigut un sistema molt opac en el qual –tal com va reconèixer en el seu dia el llavors president Pujol– hi ha hagut moltes trampes. La

picaresca llatina està absent en el clima polític suec. Però, d'altra banda, el sistema liberal és semblant al que hi havia a Catalunya fins a l'any 2003.

Hi ha, però, tres grans diferències entre el sistema educatiu suec i el sistema català fins a l'any 2003. Un d'elles és la despesa pública educativa, molt més elevada a Suècia que a Catalunya (6,80% del PIB a Suècia *versus* el 3,82% del PIB a Catalunya). La baixa despesa pública educativa a Catalunya determina que tingui despesa privada educativa major que a Suècia (quasi el doble a Catalunya que a Suècia); això crea una gran dualitat del sistema educatiu català, privat/públic, que reproduceix una dualitat educativa per classe social. A les escoles privades assisteixen fills de famílies amb major nivell de renda que els que assisteixen a les escoles públiques. La gran diferència entre Suècia i Catalunya és que a Suècia, a partir de les reformes del 1992, el percentatge d'estudiants en aquestes escoles privades és només un 7% (a Estocolm un 11%), mentre que a Catalunya és el 38%.

La segona gran diferència entre Catalunya i Suècia és la variabilitat de la qualitat educativa, molt reduïda a Suècia, i molt estesa a Catalunya. Això explica que els "pitjors" estudiants a Catalunya siguin molt "pitjors" que els estudiants "pitjors" de Suècia. En part, la gran variabilitat salarial existent en el mercat laboral de Catalunya tradueix aquesta variabilitat escolar. És important assenyalar que la variabilitat existent a Catalunya afecta negativament la qualitat de la mitjana d'alumnat, menor que la mitjana de l'alumnat suec. Fins i tot els "millors" estudiants de Catalunya estan per sota dels "millors" estudiants de Suècia, fet que mostra que la qualitat d'uns depèn de la qualitat de tots. No poden haver-hi escoles d'elit molt bones en un mar d'insuficiències educatives. Sistemes educatius amb grans desigualtats no són bons sistemes educatius. Aquesta és la situació a Catalunya.

Una altra gran diferència entre el sistema educatiu suec i el català és que l'escola multiclassista sueca juga un paper clau en la reproducció dels valors de solidaritat, pertinença, ciutadania i igualtat, difícil d'aconseguir en un sistema educatiu classista com és el català. En realitat, el que va motivar les reformes liberals a Suècia era precisament trencar amb el multiclassisme de l'escola pública, aproximant-se al sistema educatiu català. No cal ni dir-ho que alguns elements d'aquelles reformes van ser positius, perquè

expandien la capacitat d'elecció de les escoles per part dels pares, reforma que va ser mantinguda pels governs socialdemòcrates i que seria positiu que fos inclosa en el sistema educatiu català. Sóc conscient que se'm dirà que els pares poden ja legalment triar les escoles a Catalunya. Però, a la pràctica, això no és així, perquè les escoles concertades posen obstacles a l'elecció (exigint, per exemple, aportacions privades). La capacitat d'elecció és, en principi, positiva i hauria d'incloure's en el sistema públic (tant en les escoles públiques com en les privades concertades), sempre que la capacitat d'elecció no interferís amb el principi d'equitat i igualtat d'oportunitats que ha de regir un sistema educatiu. El que no s'hauria de permetre, en canvi, és la capacitat de triar i de seleccionar estudiants per part de les mateixes escoles, tal com ha estat passant amb les escoles concertades a Catalunya durant els governs de CIU. Les autoritats educatives no haurien de permetre aquesta selecció (que sempre té unes característiques discriminatòries per classe social). Per molt de temps el model "català" (que és en realitat el "model convergent"), és el model classista per excel·lència, mentre que el model suec ha sigut un model multiclassista orientat no pas a reproduir l'estructura de classes (com passa a Catalunya) sinó a construir una societat sense classes, objectiu encara llunyà a Suècia però molt més pròxim que no pas al nostre país, on les distàncies socials són excessives, situació que és criticable no solament des d'un punt de vista democràtic sinó també des d'un punt de vista econòmic. En contra del que promou el pensament liberal, la desigualtat és un obstacle per a l'eficiència econòmica. Segons l'últim informe d'eficiència econòmica i competitivitat avui en el món, Suècia (un dels països amb menys desigualtats socials) és un dels països més competitius i amb major eficiència econòmica, tal com fins i tot reconeix el fòrum liberal de Davos en el seu informe sobre la competitivitat mundial. El proposat xec escolar accentuaria la dualitat social del sistema educatiu català, sent aquest una mesura fins i tot més extrema que la proposada pel govern liberal suec. Encara que teòricament totes les famílies es beneficiarien d'aquest xec escolar, en la pràctica les famílies que en treurien més profit serien les famílies amb més recursos, perquè són les que tenen menys obstacles a l'hora de triar una escola, ja que poden, per exemple, pagar una matrícula més elevada que el xec escolar per poder assistir a les escoles privades, que podrien exigir matrícules o pagaments complementaris a més del xec escolar.

Fundació
Rafael Campalans

Via Laietana, 38 pral.
08003 Barcelona
Tel. 93 319 54 12
Fax 93 319 98 44
fundacio@fcampalans.org
www.fcampalans.org

Número III Octubre 2006

© Vicenç Navarro

Disseny: a.bís

ISSN: 1886-4686

D'altra banda, l'error de la filosofia del xec escolar és assumir que facilita l'elecció de les escoles per part dels pares. En realitat, el xec escolar pot dificultar l'elecció per part de les famílies procedents de les classes populars. La capacitat d'elecció és molt important i la intervenció pública ha d'afavorir-la, tal com ho indica el Decret de Matriculació del 2004 i les oficines municipals de matriculació aprovades pel Govern tripartit que impedeixen la selecció d'estudiants per part de les escoles finançades públicament, i que garanteixen al mateix temps l'elecció de les escoles per part dels pares.

Una última observació. A Catalunya, les beques als estudiants de terciària són molt reduïdes, tant en quantitat com en la seva vàlua: no permeten als estudiants independitzar-se dels seus pares fins ben tard (els 32 anys són l'edat mitjana). Aquesta no és la situació dels joves suecs, que reben prou fons de l'Estat (com a salaris i com a préstecs amb baixos interessos) que els permeten independitzar-se a una edat molt més primerenca (la mitjana és als 18 anys), fet que els facilita més autonomia i capacitat de decisió, i promou el seu desenvolupament emotiu i psicològic, una mica retardat en els països del sud d'Europa, on se sobrecarrega les famílies i molt en particular les mares, conseqüència d'una excessiva dependència dels fills cap als seus pares. La sobrecàrrega a les famílies (amb un nombre molt limitat d'ajudes públiques) queda fins i tot més accentuada amb l'absència d'unes polítiques profamiliars que incloguessin l'ajuda als joves per aconseguir la seva autonomia i independència, polítiques profamiliars d'una enorme importància, però escassament desenvolupades a Catalunya i molt desenvolupades, en canvi, a Suècia.

Barcelona, agost del 2006